

УДК 343.6+342.9+343.8 (477)
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2\(31\).579](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2(31).579)

В. О. Тімашов

orcid.org/0000-0001-8368-8856

доктор юридичних наук,

*доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Київського національного торговельно-економічного університету*

В. М. Мацейчук

orcid.org/0000-0001-7273-2006

*здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права*

Київського національного торговельно-економічного університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ НЕВРЕГУЛЬОВАНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ФОРМ НАСИЛЛЯ

Не піддається сумніву думка, згідно з якою мирний освітній простір є запорукою успішного розвитку та подальшої інтеграції держави у спільноту прогресивних країн, адже психічне та фізичне здоров'я дітей і молоді є першоосновою суспільних зв'язків, які у сукупності зумовляватимуть перебіг історичних подій держави. Однак у процесі становлення освіти у дитячих та учнівських колективах з'явилася негативна тенденція щодо утисків і цькування. Перша наукова публікація, котра містить згадку про булінг, датована 1905 р., утім, знущання існували здавна. Термін «булінг» походить із англ. «bully» – хуліган, забіяка; «bullying» – цькування, залякування, третирування. Різновиди знущання, глузування, цькування як соціальні явища присутні на різних рівнях соціуму: від систем соціалізації дитини і до дорослих колективів [2, с. 101].

У рамках законодавства України до 2019 р. не існувало визначення «булінгу», «цькування», «інспірування» або інших, характерних для систематичного насильства у дитячих або трудових колективах, знущань. Першим суттєвим кроком слід вважати прийняття 18 грудня 2018 р. Закону щодо протидії булінгу, який набув чинності 19 січня 2019 р. Таким чином законодавець визнав проблему як соціально-педагогічне явище та встановив необхідність її віднесення до категорії насильницької поведінки, яка за рівнем суспільної небезпеки підлягатиме адміністративній відповідальності, встановленій Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). У ст. 173-4 КУпАП законодавець визначає булінг діянням учасників освітнього процесу, що полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у т. ч. із застосуванням засобів електронних комунікацій, які вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, унаслідок чого могла бути чи

була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [3]. Закон щодо протидії булінгу закріплює основні маркери, яким підпорядковується встановлення факту булінгу. Насамперед таке цькування є насильницькою поведінкою, що має систематичний характер, адже передбачає застосування щодо конкретної особи певних видів насильства протягом тривалого часу. До того ж, булінг має характерну особливість, за якої існує владний дисбаланс учасників конфлікту. Задля нанесення шкоди буллер застосовує вербальні та невербальні жести, а також використовує інформаційний простір (властиво для кібербуллерів). Характерною є наявність умислу переслідувача завдати потерпілому страждань: фізично, психологічно, матеріально; застосовуючи погрози, залякування, приниження, осуд, ізолювання, бойкотування, вимагання грошей, речей, їжі.

Слушно вказати, що дитяче та підліткове насильство є найбільш вразливим до негативного впливу буллерів. Переслідувані особи перебувають у стані страху та приниження або люті та ненависті, що безперечно посилює нестабільність емоційного зростання особистості, соціального становлення та розпаду агресії. З огляду на ці обставини можна визнати доцільним першочергове звернення уваги щодо протидії булінгу в освітньому середовищі, яке, попри беззаперечну значимість інтелектуального збагачення та плекання національних цінностей, також є сприятливим осередком для існування та загострення цькувань.

Згідно зі ст. 25 та 26 Закону України «Про освіту» нагляд за проявами булінгу насамперед покладається на засновника закладу освіти або уповноваженої ним особи, котрі забезпечують заходи, спрямовані на запобігання та протидію цькуванню, шляхом створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування). До того ж, педагогічні працівники зобов'язані повідомля-

ти керівництво закладу освіти про факти булінгу та вживати невідкладних заходів для припинення булінгу (ст. 53). Окрім того, керівник закладу освіти повинен скликати засідання комісії з розгляду випадку булінгу, склад якої передбачено законом (ст. 26). Крім того, встановлено вкрай важливе зобов'язання формувати у здобувачів освіти прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами, захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, негативної пропаганди й агітації (ст. 54) [4]. Звертаємо увагу на внесені Законом № 463-IX від 16 січня 2020 р. зміни, згідно з якими суб'єктами реагування у разі настання випадку булінгу (цькування) у закладах освіти є служба освітнього омбудсмена, служби у справах дітей; центри соціальних служб, органи місцевого самоврядування, керівники та інші працівники закладів освіти, засновник (засновники) закладів освіти або уповноважений ним (ними) орган, територіальні органи Національної поліції [5].

На думку Н. Опольської, серед причин поширення булінгу слід вказати проведення операції об'єднаних сил, що негативно впливає на виховання молодого покоління; можливі деформації свідомості батьків, які задіяні в операції, або батьків, котрі є внутрішньо переміщеними особами, чи батьків, які залишаються жити на території операції Об'єднаних сил. Війна, бойові дії породжують насилля, жорстокість – за таких умов недовідомим стає механізм забезпечення прав дитини [2, с. 102]. Однак у травні 2019 р. Громадською організацією «Ла Страда-Україна» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) було проанкетовано 1 497 учнів та учениць, 826 батьків, 271 педагог закладів освіти Луганської та Донецької області, із метою визначення рівня розповсюдження проблеми насильства та цькування (булінгу) у дитячому середовищі. Проведене дослідження встановило, що 64,2% учнів та учениць ніколи не зіштовхувалися із проявами насильства або булінгу [6, с. 4], а отже, потреби у створенні окремих положень вітчизняного законодавства щодо булінгу в межах воєнних дій не на часі і норми, передбачені КУпАП, не втрачають своїх повноважень.

Позитивною практикою є проведення працівниками юстиції Донеччини циклу зустрічей із учнями та вчителями у рамках інформаційної кампанії #СтопБулінг, під час яких розповідають про адміністративну відповідальність за булінг. Фахівці Головного територіального управління юстиції провели лекції серед закладів загальної середньої освіти міста Маріуполя та шкіл селищ Македонівка, Касянівка Донецької області, метою яких є пояснення про притягнення до адміністра-

тивної відповідальності за цькування учасника освітнього процесу (школяра або педагога) та порядок повідомлення про факт учинення булінгу [7].

Водночас Міністерством освіти і науки затверджений порядок реагування на випадки булінгу (цькування), документ визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти всіх типів і форм власності, крім тих, які забезпечують здобуття освіти дорослих. Порядком визначено, що до булінгу (цькування) у закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо у приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях, а також за межами закладу освіти під час заходів, передбачених освітньою програмою [8]. Особливу увагу привертає відокремлення закладів вищої освіти, які викреслено серед переліку таких, що підлягають дії внесеного закону, а також ігнорування законодавцем відносин в установах, які зазнають наслідків існування булінгу. Відсутність особливих механізмів реагування на випадки булінгу у закладах вищої освіти певним чином зумовлена сталою нормою, згідно з якою фізичне зростання тотожне психологічному, а отже, накопичений у процесі становлення досвід вибудовує стійкість до стресів та емоційну витривалість перед викликами суспільства та конфліктними стосунками. Однак для ефективної протидії булінгу необхідно звертати увагу на людину як соціальну істоту, незважаючи на вік та інші показники. З іншого боку, студентська молодь є найбільш активною серед Інтернет-простору, однак інформаційні ресурси не захищені від прояву буллерів також. Досвід використання засобів масової інформації переконає, що у студентському середовищі відбувається зародження таких негативно орієнтованих явищ, як: пранкування, ейджизм, секстинг, хепіслепінг, зведення наклепів, онлайн-грумінг, третирування тощо. Тож одним із пріоритетних завдань закладу вищої освіти є корекційна робота щодо подолання зазначених фактів. Успішне вирішення такого завдання дасть можливість побудувати гармонійні стосунки між людьми різних соціальних категорій на принципах взаємоповаги, гуманізму, пріоритетності особистості, взаємодовіри та любові [9, с. 34]. Загалом перетворення мережі Інтернет на майданчик для цькувань і переслідувань отримало назву кібербулінг. Узагальнюючи підходи науковців, О.Ю. Міхеєва та М.М. Корнієнко дійшли висновку, що кібербулінг – це умисні дії, скоєні однією особою або групою осіб щодо іншої посередництвом електронних засобів комунікації з метою завдання шкоди. Такі дії можуть здійснюватися прямо або анонімно, внаслідок чого створюється ситуація напруження, тиску, залякування, переслідування [10, с. 248]. Водночас в Україні не існує чіткого законодавчого визначення кібербулінгу та встановленого пере-

ліку його форм, не є винятком і КУпАП. Проте актуальність цього злочину складно заперечити, адже світ інтегрується з реального простору у віртуальний. Інтернет-мережа є не лише незамінним джерелом освіти, послуг, розвитку та втілення ідей на різноманітних майданчиках, але і ресурсом, на якому містяться гігабайти особистих і загальнодоступних даних користувачів, які часто стають об'єктом зазіхань переслідувачів. Поки законодавець гальмуватиме прийняття змін щодо протидії кібербулінгу, проблема лише ускладнюватиметься та спричинятиме нові виклики. Слід наголосити на тому, що невизначеність кібербулінгу посилює напруження, адже цькування через Інтернет не має часових меж. Більше того, негативна публікація може діяти як багаторазовий акт цькування та спричинити ретравматизацію жертви незалежно від її віку та місця роботи, адже Інтернет містить вікові обмеження лише для окремих ресурсів, які не підлягають загальному доступу. До того ж, «мирні» джерела не захищені від розпаду діяльності переслідувачів, а отже, існує пряма необхідність вибудувати систему адміністративної відповідальності, що передбачатиме випадки злочинів онлайн-переслідувачів і працюватиме на випередження.

Доповнюючи внесеному формі цькування, вважаємо за необхідне розширити питання і залучити нову дефініцію – мобінг, яка об'єднує психологічне, фізичне, економічне насильство серед учасників трудових відносин із метою приниження людської гідності працівників і створення напруженої та ворожої атмосфери на робочому місці. Фактично мобінг є формою булінгу у дорослому колективі, ідентифікатори мобінгу є тотожними маркерам булінгу. Існують також специфічні ознаки, зокрема: ізоляція або ігнорування досягнень працівника, прискіпливе ставлення до виконаної роботи, призначення нездійснених строків (deadline) для реалізації завдань, приховування корисної інформації, поширення наклепів і пліток, свідоме руйнування репутації людини, приниження політичних і / або релігійних переконань, рідше – фізичне насильство або погроза його застосування. Додатковим явищем мобінгу є «босінг» (від англ. boss) – вербальна агресія керівника у присутності інших членів колективу, яка полягає у провокаційних питаннях, безпідставних прискіпуваннях до професійних якостей, гордовитому ставленні із позбавленням права на висловлення, а також доручення виконання робіт поза межами компетенції працівника [11]. Спробу внесення до законодавства відповідальності за вчинення мобінгу здійснено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії мобінгу» від 01 березня 2019 р., яким пропонується приєднати відповідні зміни до КУпАП та запровадити штрафні

санкції та / або виправні роботи щодо працівників-переслідувачів у колективі або керівника підприємства [12]. Нині проєкт відкликано, а отже, це питання досі залишається неврегульованим, таким чином на підприємствах приватного сектору розвивається мізогінія (жінконенависть) та харасмент. Не є винятком працівники чоловічої статі, які зазнають цькувань через гендерні стереотипи і на рівні із жінками зазнають сексуальних домагань. Проєкт відкликано на підставі невідповідності правопорушення застосуванню адміністративної норми, адже фізичне зазіхання на особу підлягає кримінальній відповідальності. У цьому разі необхідно наголосити, що домагання відбуваються також шляхом непристойних жартів, торкань, непрямих і прямих залицянь, а також неприпустимих жестів. Результатом роботи у трудовому середовищі, сповненому психологічного, фізичного, сексуального насильств, є психічні та фізичні захворювання, розчарування у власних професійних якостях і пригнічення особистості. Не є рідкісними випадки самогубств працівників після цькування співробітниками або сексуального домагання [13]. За таких умов нестача практики покарання мобінгу є закономірною, що насамперед зумовлено відсутністю законодавчого закріплення проблеми. У Єдиному реєстрі судових рішень України за ключовим словом «мобінг» наявні лише два судові рішення, у тексті яких зустрічається це поняття, але з констатації позиції позивача. Аналізуючи інші судові рішення, зустрічаються словосполучення «моральний тиск», «примус написати заяву про звільнення», так можна вказати на тіньовий мобінг у трудовій сфері, до того ж, здебільшого позивачеві було відмовлено у задоволенні позовних вимог. Доведення наявності мобінгу у трудових відносинах є питанням складним [14, с. 141].

Проведене дослідження булінгу та його похідних, встановлення підстав виникнення та класифікації суб'єктів переслідування, а також середовища, у межах якого відбувається розпал різноманітних форм насильства, зумовлюють необхідність виокремлення підстав притягнення до відповідальності за булінг, якими є: неправність, винність, адміністративна караність і суспільна небезпечність. Однак детального аналізу потребує кваліфікація юридичного складу проступку за ст. 173-4 КУпАП, до якого належить сукупність ознак, за наявності яких діяння чи бездіяльність можна кваліфікувати як проступок, зокрема: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Об'єктом вчиненого проступку є здоров'я, воля, честь і гідність особи. Об'єктивна сторона проявляється: 1) у діях: публікації фото у соціальній мережі Instagram всупереч волі особи з метою приниження її честі та гідності; 2) у наслідках публікації – заподіянні моральних

страждань особі; 3) у причинному зв'язку між вказаними діями і наслідками. Суб'єктом адміністративного проступку є школярка, яка виставила фото в мережу Instagram. Суб'єктивна сторона адміністративного проступку характеризується прямим умислом із метою дискредитувати, принизити честь і гідність особи [2, с. 103]. Протиправність полягає у забороні вчинення дій (навмисно або з необережності) учасників освітнього процесу, передбачених у ст. 173-4 КУпАП, а саме психологічного, фізичного, економічного, сексуального насильства. Адміністративна караність полягає у тому, що наслідком булінгу є застосування до винної особи стягнення у вигляді накладення штрафу від 50 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від 20 до 60 годин залежно від тяжкості вчинення проступку. Повторне порушення тягне накладення штрафу від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин [3, ст. 173-4]. Булінг, учинений малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років, тягне накладення штрафу на батьків або інших законних представників від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 20 до 40 годин. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку [15].

В окремих випадках протиправні насильні дії підлягають ст. 120 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [16, ст. 120]. Слушно вказати, що адміністративна відповідальність за булінг тісно пов'язана із кримінальною, адже перша фактично є запобіжним заходом або додатковим фактором розгляду справ про насильство. Якщо встановлення факту самогубства ґрунтується на причетності особи до систематичного цькування, винуватець нестиме додаткову відповідальність за КУпАП або ж встановлені заходи слугуватимуть превентивними щодо повторних правопорушень.

Існує також позасудовий спосіб подолання булінгу (або мобінгу) за допомогою процедури медіації. Цей інструмент вирішення конфлікту може бути дієвим на етапі існуючого конфлікту; допомогти у пошуку прийняттого для сторін рішення, що враховуватиме інтереси сторін [17]. Однак не кожен конфлікт піддається мирному вирішенню, адже кожен із учасників навчального або трудового колективу має суб'єктивну специфіку, час на дослідження якої та спроби знайти єдине вирішення у масштабі підприємства або навчального закладу може спричинити додаткове ускладнен-

ня ситуації, або, звертаючи увагу на вищевказану статтю КК України, спричинити додаткові ускладнення, що є не припустимим. Більше того, вирішення проблеми кібербулінгу за процедурою застосування медіації фактично неможливе, адже переслідувач переважно вдається до приховування або ж перебуває за межами країни проживання жертви. Тому судове вирішення насильства залишається ключовим засобом протидії та врегулювання цього питання.

Аналізуючи практику країн Європейського Союзу, слід визнати, що за кордоном запобіжна робота щодо протидії булінгу відбувається активно та всебічно. Зарубіжні дослідники прагнуть не лише виявити типи та фактори булінгу, але і розробити програми запобігання та подолання наслідків. Однією з найбільш відомих антибулінгових програм є програма Д. Олвеуса (Olweus Bullying Prevention Program, ОБПП), що містить комплекс інформативно-консультативних, діагностичних, корекційних та організаційних дій, якими охоплюються всі учасники навчального процесу у школі. Програма виявила позитивний ефект у Норвегії, тож від 2001 р. здобула статус пріоритетної загальнонаціональної програми, яка успішно застосовується в Німеччині, Великій Британії та США [18, с. 178].

Законодавче регулювання мобінгу передбачене урядом Німеччини. Так, від 12 грудня 1993 р. ухвалено рішення про створення Асоціації попередження психосоціальних стресів і мобінгу. Підприємства Німеччини на локальному рівні встановлюють правила і правові норми щодо запобігання мобінгу та попередженню стресів на роботі. У Бельгії у 2002 р. був прийнятий Закон «Щодо захисту від насильства, мобінгу та сексуального домагання на роботі», який зобов'язує роботодавця забезпечувати швидке, об'єктивне розслідування та підтримку жертви мобінгу, а також поліпшувати клімат серед персоналу. У правовій системі Італії захист від мобінгу врегульовано конституційним і цивільним законодавством, а саме: ст. 33 Конституції Італії захищає людину в усіх її формах та проявах на роботі. В Італії терміном «мобінг» визначаються явища психологічного тиску та вербальна агресія, до того ж, захист працівника від мобінгу будується на судовому тлумаченні (ст. 2087 Цивільного Кодексу Італії), а у 1996 р. утворена асоціація для боротьби з мобінгом [19, с. 88].

Висновки. Проведений аналіз законодавчого закріплення булінгу та дослідження його характеристики виявляє недостатність регулювання цього питання. Насамперед такі обставини зумовлено постановкою пріоритету законодавцем щодо закладів освіти, із пріоритетом щодо учнів навчальних закладів середньої освіти. Практика застосування превентивних заходів щодо запобігання булінгу, таких як: інтерактивні заняття,

фокус-групи, онлайн-форуми, тематичні декади, соціально-орієнтовані програми разом із застосуванням адміністративного покарання уже дають позитивні результати, які формують сприятливе освітнє середовище.

Залишається відкритим питання мобінгу та кібербулінгу. За термінологією ховаються суспільно небезпечні проблеми, що спричиняють негативний вплив на суспільство, адже застрахованих від цькування немає. Акцентуємо на тому, що булінг охоплює дитяче та підліткове населення; мобінг і кібербулінг – молодь (переважно студентів) і дорослих, якими є: вагітні жінки, самотні батьки, працівники різних видів робіт та установ (зокрема особи передпенсійного віку), а також учасники бойових дій і внутрішньо переміщені особи, у зв'язку з чим підкреслюємо, що ці проблеми охоплюють переважну частину населення, яка є прогресивним ресурсом держави, запорукою її успішного розвитку та збагачення, а також підтримки світового іміджу.

У підсумку необхідно наголосити на тому, що кожен громадянин, виконуючи свої права й обов'язки, повинен не тільки усвідомлювати значення свого життя та гідності, але також бути спроможним захистити свою честь у разі її порушення. Єдиним інструментом втілення такої можливості є впровадження змін до законодавства, які розглядатимуть булінг як більш глобальне явище, передбачатимуть дефініції «мобінгу» (цькування у трудовому середовищі / іншому колективі, віком від 20 років) і «кібербулінгу» (онлайн-переслідування, кіберцькування), а також міститимуть засоби реагування на булінг у середовищі вищих навчальних закладів, встановлюватимуть відповідні маркери виявлення вказаних правопорушень, механізми реагування та повідомлення про випадки, а також передбачатимуть штрафи та виправні роботи. За таких умов адміністративна відповідальність є найбільш ефективним інструментом, який дає змогу попередити критичні або фатальні наслідки, що надалі підлягатимуть кримінальному розгляду, а це лише підтверджуватиме потребу у забезпеченні заходів адміністративного примусу для побудови мирного та толерантного суспільства.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Опольська Н. Булінг: юридичний склад адміністративного проступку. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/18.pdf>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради України* : кодекс від 07 грудня 1984 р., редакція від 11 червня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.06.2020).

5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 11.06.2020).

6. Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник. Київ: «Агентство «Україна», 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-11-25-protidyiy-bullingu.pdf>.

7. За булінг – штраф. Якою є відповідальність вчителів? Міністерство юстиції України. 2019. URL: <https://pravo.minjust.gov.ua/ua/news/1151-za-buling-shtraf-yakoyu-ye-vidpovidalnist-vchyteliv> (дата звернення: 11.06.2020).

8. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти : Закон України від 28 грудня 2019 р. № 463-IX. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.

9. Пономарьова Г.Ф. Формування та корекція особистісної, соціальної, професійної і моральної сфер студентів. *Scientific notes of the pedagogical department*. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/protidiya-bulingu/korisni-posilannya-shodo-temi-antibulingu>.

10. Міхеєва О.Ю. Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема. *Young Scientist*. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/60.pdf>.

11. На роботу як на каторгу: що таке мобінг на робочому місці? *Зміст*. 2019. URL: <https://zmist.pl.ua/analytics/na-robotu-yak-na-katorgu-shcho-take-mobing-na-robochomu-misci> (дата звернення: 15.06.2020).

12. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії мобінгу. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65602 (дата звернення: 15.06.2020).

13. Мобінг поза законом: як протидіяти насильству на роботі. *Commons*. 2019. URL: <https://commons.com.ua/uk/mobing-pozu-zakonom-yak-protidiyati-nasilstvu-na-roboti/> (дата звернення: 19.06.2020).

14. Сорокіна А.А. Мобінг та булінг в трудових відносинах. *Young Scientist*. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/35.pdf>.

15. Зміни у чинному законодавстві України за період з 14 січня 2019 р. по 27 січня 2019 р. *Рада адвокатів міста Києва*. 2019. URL: <https://kmdka.com/povini/714> (дата звернення: 12.06.2020).

16. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* : кодекс від 05 квітня 2001 р., редакція від 02 квітня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.06.2020).

17. Мобінг: як протидіяти насильству на роботі. *Закон і Бізнес*. 2020. URL: <https://zib.com.ua/ua/141735-mobing-yak-protidiyati-nasilstvu-na-roboti.html>. (дата звернення: 11.06.2020).

18. Стремецька В.О. Булінг у підліткових шкільних колективах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. URL: [file:///C:/Users/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%B0%20%D0%9C%D0%B0%D1%86%D0%B5%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA/Downloads/Nvuuped_2014_31_66%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%B0%20%D0%9C%D0%B0%D1%86%D0%B5%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA/Downloads/Nvuuped_2014_31_66%20(2).pdf).

19. Нікітенко А. Впровадження відповідальності за мобінг в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. URL: http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/3962/1/Vprovadzheniya_v.pdf.

Анотація

Тімашов В. О., Мацейчук В. М. Адміністративно-правова протидія булінгу та дослідження нерегульованих законодавством форм насилля. – Стаття.

У викладі цієї публікації проведено аналіз теоретичного та практичного аспектів явища булінгу, у ході якого встановлено наявність похідних одиниць вказаного виду насильства, ними є: кібербулінг і мобінг, що також підпорядковують перелік цювань, взаємопов'язаних із середовищем їх виникнення. Наведено короткий виклад особливостей залежно від кожного із досліджуваних видів переслідування. Проаналізовано чинне законодавство України щодо протидії постановленій проблемі та відповідальності за вчинене порушення, що містяться у положеннях законів, які регулюють освітнє середовище, зокрема відносини між його учасниками й адміністративну складову частину, щодо якої злочин визнається скоєним і підлягає відповідальності. Звернено увагу на наявність механізмів протидії булінгу та наголошено на необхідності адміністративного регулювання насильства у дорослих колективах (студентському та трудовому середовищі) та мережі Інтернет, у зв'язку із чим запропоновано відповідні зміни. Охарактеризовано ключові механізми виявлення та запобігання різноманітним формам переслідування з урахуванням практики країн Європи. Доведено необхідність відокремлення дефініцій «мобінг» і «кібербулінг» як самостійних злочинів із зазначення суб'єктного складу, визначенням об'єкта зазіхань, притаманних цим правопорушенням характеристик, маркерів розпізнавання та затвердження заходів реагування з урахуванням специфіки середовища виникнення агресивної поведінки. Встановлено чіткий зв'язок між адміністративною відповідальністю за вчинення булінгу, мобінгу або кібербулінгу й ефективністю заходів адміністративного примусу як превентивного заходу та інструменту виховання у правопорушника стійкого усвідомлення небезпеки та карності скоєним діянь; а також таких, які вказівкою закону запобігають повторним порушенням і створюють умови для недосягнення злочинцем критичних наслідків, які спричиняють фатальні втрати.

Ключові слова: булінг, моральне та фізичне насильство, попередження правопорушень, адміністративна відповідальність.

Summary

Timashov V. O., Matseichuk V. M. Administrative and legal opposition to bullying, as well as research into types of violence that are not foreseen by law. – Article.

The content of this publication analyses the theoretical and practical aspects of such a phenomenon as bullying. In connection with this, derivative units were discovered, which are cyber-bullying and mobbing, and which combine other types of violence in view of their environment. A brief description of the characteristics of each of the types of violence studied is presented. An analysis was made of Ukrainian legislation on counteracting liability for the crime committed, which is contained in the laws governing the educational environment, including the relations between students, as well as the administrative component that makes it possible to recognize the crime and bring to justice. Attention was drawn to the existence of anti-abuse mechanisms and the need for administrative responses to violence in adult groups (student and work environments) and on the Internet, following which changes were proposed. Key mechanisms for the detection and prevention of various forms of violence, taking into account European practice, have been identified. The necessity to separate the definitions of mobbing and cyber-bullying as independent crimes taking into account the subjective composition and setting of the object, special characteristics, signs of identification and the creation of a response taking into account the specific environment for the emergence of aggressive behavior is brought. In addition, it has been established a clear link between the administrative responsibility for bullying and cyberbullying and the effectiveness of measures of administrative attraction from the standpoint of preventive measures and as a tool to educate the offender of a firm understanding of the danger and punishment for what he did, as well as such norms that legally prevent repeated violations and create conditions for the impossibility of causing fatal losses.

Key words: bullying, moral and physical violence, prevention of provocations, administrative responsibility.